

Bölcsődék Országos Módszertani Intézete

ÚTMUTATÓ

a bölcsődei gondozónők családlátogatásához

1989

Bölcsődék Országos Módszertani Intézete

ÚTMUTATÓ

a bölcsődei gondozónők családlátogatásához

1989

Formátum: A5 – Terjedelem: 1,0 (A5) ív
Példányszám: 2000
Szociális- és Egészségügyi Minisztérium Gazdasági Igazgatósága
Nyomdaüzem 3361-89

Miért fontos a családlátogatás?

A családlátogatás elsősorban a családdal való kapcsolatfelvétel és a gyermekkel való megismerkedés, másodsorban a családról való információszerzés miatt fontos.

Az otthoni környezetben a gyermek közvetlenül, természetes módon viselkedik, az itt szerzett benyomások a gyermekkel való bánásmódról segíthetnek bennünket abban, hogy a későbbiekben a gyermek egyéniségéhez szabott gondozó – nevelő módszereket alkalmazzunk.

A gyermek számára biztosított mozgás- és játék-terület, a játékeszközök és elhelyezésük a játszás lehetősége, módja képet nyújt fejlettségéről, érdeklődéséről. Benyomást szerezhethetünk a gyermeknek a családban elfoglalt helyéről és számos olyan körülményről, mely érdeklődésére, értelmi fejlődésére hatással lehet.

A szülő gyermek kapcsolat megfigyelése olyan feladatokra hívja fel a figyelmünket, amelyek majd a gondozás, illetve egyes szükségletek kielégítése közben lesznek fontosak. Az élmények, amelyeket a gondozónő a családlátogatásról rögzít emlékezetében, – a különböző magatartászavarok, helytelenül rögzült szokások okának felderítéséhez is segítséget adhatnak. Az otthoni környezetben a látogatás első percei és a kezdeti zavar leküzdése után a gyermek és a szülő is oldottabban viselkedik, mint a bölcsődében, így a spontán reakciók nyomon követhetők.

Az anya vagy az apa beszéde, stílusa, gesztusai, közlései, a gyermek reakciói, bizonyos ingerekre való reagálása a gondozónő

számára olyan értékes információkat amelyeket a gondozónő más környezetben nem kaphatna meg. A családlátogatás alatt közvetlen módon beszélhet a szülővel a gyermekkel kapcsolatos nevelési, viselkedési, magatartási kérdésekről, azokról a jelenségekről, amelyek a gondozónő számára fontosak lehetnek.

A szülők jobban feltárják gonjaikat, kételyeiket a lakásukban megjelenő gondozónő, mint a hivatalos helyiségben gyakran csak azokat a felvevő szakember előtt. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy a szülők kérik és igénylik a családlátogatást. Ennek fő oka az lehet, hogy nem kívánnak mások előtt családi gondjaikról beszélni. Komolyabb egészségügyi, nevelési kérdéseket szeretnének megbeszélni, szorongásaikat nem tudják idegen környezetben leküzdeni.

A gyermek számára is fontos, hogy a gondozónőt az érzelmi biztonságot nyújtó szülők társaságában és a védett otthoni környezetében látja először, itt az idegen személlyel való kapcsolatfelvétellel, a barátkozással, a beszélgetéssel is könnyebb neki.

A családlátogatás előkészítése

A gyermekről legelőször megfelelő adatokat, információkat kell szereznünk.

Ez a következő módon történik:

1. Felvételnél a személyi adatok megismerése egyéni beszélgetés útján és a szülők munkahelyéről hozott igazolások átvétele. Leggyakrabban a bölcsődevezető beszélget a szülővel, a gondozónő bemutatása is megtörténik.

2. A védőnőtől származó anamnézis jellegű adatok rögzítése az anya terhes törzslapjából a csecsemő- és kisgyermek törzslap beírásai és személyes közlés alapján.

3. Fontos a fenti anyag összegezése, áttenuhmányozása a családlátogatás előtt.

A családlátogatás formái

1. Az ismerkedés jellegű csaláglátogatás lehetőségei:

- a) védőnővel való látogatás
- b) a csoport két gondozónője együtt látogatja a családot
- c) a gondozónő egyedül látogatja meg saját gyermekét.

2. Ismételt vagy évközi látogatás.

1. Az ismerkedés jellegű látogatás eredményessége több feltételtől függ:

- a) A védőnővel történő látogatás abban az esetben lehet eredményes, ha a védőnő jól ismeri a családot és a gyermekkel kapcsolatos fejlődési – nevelési ismereteit, a családról alkotott benyomásait, véleményét eredményesen és további segítő célzattal kívánja a gondozónővel megismertetni. Az együtt-látogatásnak előnye, hogy a védőnő a család bizalmát élvezve szinte bevezeti, beajánlja a gondozónőt a családba, jelzi a szülőknek, hogy a bölcsődében a gyermek igényeit a jövőben a gondozónő fogja kielégíteni,

ugyanakkor közös feladatuk marad a gyermek fejlődésének figyelemmel kísérése, védőoltás, rendszeres orvosi vizsgálat, státusz felvétel.

Az ilyen bamutatkozó látogatás után a beszoktatással kapcsolatos részletes módszertani kérdéseket a gondozónő a következő alkalomra halaszthatja és a védőnő nélkül beszélheti meg a szülővel, általában a beszoktatás megkezdése előtti napokban.

- b) Ha lehetőség van rá, a „saját gondozónő”-vel együtt a társ-gondozónő is meglátogathatja a családot.

A megfigyelés, a célzott beszélgetés a két szakember jelenlétében eredményesebb lehet, mivel külön-külön több szempontra is figyelhetnek. Ez egyébként megkönnyíti a részletes jegyzőkönyv elkészítését is.

Lényeges az együttlátogatás azért is, mert a társ-gondozónő is megismerheti a gyermek otthonát, körülményeit, szülei-vel való kapcsolatát, a nevelés feltételeit és módszereit, ami a közös összehangolt munkájukhoz segítséget ad. A beszélgetést a gyermeket fogadó gondozónő vezeti, közli, hogy ő lesz a gyermek gondozónője, ezt a gyermeknek is megmondja. Lényeges, hogy a gondozónő a szülővel együtt készítse fel a gyermeket a várható eseményre.

(Helytelen lenne valamilyen választási lehetőség felkínálása a saját gondozónő személyére vonatkozóan.)

- c) A gondozónő egyedül látogatja meg „saját gyermekét” a beszoktatás előtt.

A látogatást rendszerint megelőzte már az ismerkedés a bölcsődében. A családlátogatás célzottan a beszoktatás érdekében történik. A szülővel történő beszoktatás szervezési és gyakorlati kérdései mellett újra vissza lehet térni annak lélektani fontosságára, a

beilleszkedés megkönnyítésére. (Lásd: Irányelv az anyával történő fokozatos bölcsődei beszoktatáshoz!)

A tájékoztatásban szerepeljen az egészségügyi vizsgálat, a környezet higiénéje, a köpeny és védőpapucs használatának fontossága.

Ismertetni kell a szülő feladatát, igényelni együttműködését, megmagyarázni szerepét a gondozónővel való közös feladatokban. – + – + rész a), b) pontra is vonatkozik.

2. Ismételt vagy évközi családlátogatás

Az ismételt látogatásra sor kerülhet már a beszoktatás alatt, vagy azt követően, ha a gyermek fejlődését, az esetleges gondokat részletesebben és nyugodt körülmények között kívánják a szülők és a gondozónő megbeszélni.

Jó szülő-gondozónő kapcsolat esetén ezeket a látogatásokat a szülők maguk is egyre gyakrabban igénylik. Veszélyeztetett gyermek esetén a gondozónő a veszélyeztetettség okának megrielelően felhívja a szülő figyelmét azokra a nehézségekre, amelyek akadályozzák vagy lassítják a gyermek fejlődését, rontják jó közérzetét. Veszélyeztetett gyermek esetén ajánlatos a bölcsődeorvos, a körzeti gyermekgyógyász, a bölcsődei pszichológus vagy pedagógus, valamint a körzeti védőnő közreműködését igénybe venni.

A családlátogatás néhány módszertani és szervezési kérdése

A felvételi beszélgetés, a szülői értekezlet, a szülőknek szóló tájékoztató anyag átadása, mind a gyermek bölcsődei beszoktatásának megkönnyítése érdekében történik.

Az *első látogatást* (védőnővel, vagy társgondozónővel) célszerű hetekkel a beszoktatás előtt lebonyolítani. A szülő így gondosabban felkészülhet az átmeneti feladatokra, közelítheti a gyermek napirendjét a bölcsődeihez. Van még ideje, hogy gyermekével együtt látogatást tegyen a bölcsődében és fokozatosan készítse fel gyermekét a bölcsődei életre.

A családlátogatás az előzetes megbeszélés, bejelentés alapján olyan *napszakban* történjen, amikor a gondozónő az anyával, illetve a családdal nyugodtan tud beszélni, és a gyermekkel is találkozik. Amennyiben ezt napközben nem tudják megoldani, úgy a látogatásra a késő délutáni órákban is sor kerülhet.

A családlátogatás *munkaköri* tevékenység, ilyenkor a gondozónőnek ennek megfelelően kell viselkednie.

A családlátogatás *időtartamát* meghatározni nem lehet, mindig a felmerült kérdésektől függ, 30 perctől akár 60 percig is tarthat.

Az első látogatásra a gondozónő apró figyelmességgel készülhet. (Pl. a gyermek jele, egy ujjbábu stb.) Ez a gesztus megkönnyítheti a gyermekkel való barátkozást.

A gondozónő kérjen a szülőtől a beszoktatás kezdetére rövid írásos jellemzést, ez azért előnyös, mert képet kaphat arról, hogy a szülő milyennek látja gyermekét.

A családlátogatást követheti az anya és gyermekének bölcsődei látogatása. Az udvari élet hangulata kellemes élmény a gyermek számára.

A családlátogatás lélektani vonatkozásai

A családlátogatás alatt a gondozónő és a szülő szorosabb kapcsolatba kerülhet egymással.

A gondozónőtől, mint a beszélgetés vezetőjétől, lényeges elvárás, hogy tapintatos, őszinte és segítőkész legyen. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a szülőtől származó ismereteket tapintatosan kezeli, nem él vissza a bizalommal. (Ezek az információk valóban rá és csak rá – bízott közlések, nem másnak adta a szülő – ez nem véletlen.)

Fontos a gondozónő szemléletbeli és érzelmi nyitottsága, elfogadó képessége is, mivel az látogatás alatt sokféle személyiségű és magatartású emberrel kerül kapcsolatba. Fel kell figyelmi arra, hogy akivel kontaktusba kerül milyen önkritikával, belátással rendelkezik. Ennek hiánya esetén belső ellenállásra, vagy nyílt elutasításra számíthat, amely a belszélgetés felszínességét eredményezi, és lényeges, intimebb kérdések tisztázását nem teszi lehetővé. Ugyanilyen ellenállást tapasztalhat, ha a szülő szorongó, vagy olyan nevelési, családi problémákkal küzd, melyeket súlyosságuknál fogva nem akar, vagy szégyell másokkal megosztani. Ilyen esetben is fontos a tapintat és a bizalom. A gondozónő magatartása semmiképp sem lehet sürgető, elsősorban arra törekedjék, hogy pontosabban értse a gyermek szokásait, hogy az otthoni és a bölcsődei feltételek és nevelési elvárások közelebb kerülhessenek egymáshoz. Előfordulhat az is, hogy a szülő a családlátogatás szempontjából lényegtelennek tűnő problémákról beszél. Ebben az esetben a gondozónő tapintatosan terelje vissza a beszélgetést az eredeti irányba.

A látogatások során kitűnik, hogy mi képvisel értéket a család számára. A meleg őszinte családi légkör, vagy inkább az anyagi javak. Képet kapunk arról is, hogy családcentrikus, vagy karrier-, munkacentrikus-e a szülő, de lehet, hogy mind a kettő: a család és a munka – harmónikus egysége tükröződik szemléletében, a családtagokhoz való viszonyában.

Fontos információ az is, hogy a szülők hogyan viszonyulnak egymáshoz és a gyermekhez, léteznek-e éles szerephatárok, vagy sem, milyen a gyermek helye a családban.

A gondozónő helyes magatartásának lélektani megközelítése

1. A viselkedés magabiztossága, határozottsága:

Ez nem fölényt jelent, hanem azt, hogy a gondozónő tisztában van a beszélgetés céljával – és szakmai kompetenciával rendelkezik.

2. A „kérdés művészete”

Ez feltételezi, hogy a gondozónő megfelelő időben, személyre szóló tapintatos kérdéseket tesz fel.

3. A „hallgatás művészete”

A gondozónő részéről az értő figyelmet, a nyitott, odaforduló magatartást jelenti.

4. A gondozónő mutasson *őszinte érdeklődést* a szülő iránt. Ezt kifejezheti úgy is, hogy „jó hallgató”, de úgy is, hogy folyamatosan *visszajelzéseket* ad a szülőnek, mintegy megerősítve őt. Teheti ezt szavakkal, vagy metakommunikatív jelzésekkel is.

5. A gondozónőnek bizonyos, úgynevezett „személyiséghatárokat” tiszteletben kell tartania. A beszélgetés fonalából, vezetéséből gyorsan nyilvánvalóvá válik, melyek azok a kérdések, amelyek-

ről a szülő nehezen, vagy egyáltalán nem kíván beszélni. Ha a gyermek érdekében mégis szükséges a megválaszolásuk, későbbi alkalommal, burkoltabb formában térjen vissza rá. Lehet, hogy később önmagától is megnyílik a szülő.

6. Ha a gondozónő azt tapasztalja, hogy feltett kérdéseit a szülő elhárítja vagy azokra nem válaszol, szükség lehet a gondozónő *meggyőző közlésére*.

Ilyenkor se legyen a gondozónő kioktató, jobb ha szakmai tapasztalatára, sikeres megoldásokra hivatkozik. A szülőnek ilyenkor is éreznie kell, hogy a gondozónő tudása, ismerete olyan szintű, hogy nyugodtan rábízhatja gyermekét.

7. *Nevelési – gondozási hibák észlelésekor* sem lehet a gondozónő stílusa kioktató, vagy parancsoló jellegű. Meggyőzéssel, magyarázattal, jó megoldások felelevenítésével nagyobb bizalom nyerhető, mint cinikus, netán felháborodó megnyilvánulással.

8. *Bizonyos adatok megjegyzése nélkülözhetetlen.*

Erősíti a bizalmat, ha gyorsan megtanuljuk a családtagok nevét és fontosabb adatokat és megjegyezzük a megszólításban. Figyelni kell a gyermek szokásaira, viselkedésére is.

9. *Pontosság és rugalmasság*

Ez egyrészt a megbeszélte időpontok betartására vonatkozik, másrészt arra, hogy mennyire vehetjük igénybe a szülőt. Ha megválaszolatlan kérdéseink maradnak, mert a beszélgetést valamilyen oknál fogva le kell zárni, ez csak segíteni fogja a következő kontaktus felvételét. A nyitott, lezáratlan problémák a kapcsolatban levő személyek motivációját erősítik, hogy újra kontaktusba kerüljenek egymással.

MELLÉKLET

A családlátogatáshoz szükséges védőnői adatszolgáltatás
(a terhestörzslap, csecsemő- és kisgyermek törzslap alapján)

Az adatokat a fejlődési naplóba, vagy a családlátogatási füzetbe kell bevezetni.

I. Környezeti adatok

- Az anya születési adatai, foglalkozása, iskolai végzettsége
- Az apa születési adatai, foglalkozása, iskolai végzettsége
- Testvérek neve, életkora (édes, fél, mostoha)
- Lakás mérete, szobaszám, komfort fokozat
- A lakásban együttlakók, illetve közös háztartásban élők
(nagyszülők, testvérek, rokonok)
- Kik tartózkodnak napközben otthon?
- Ki gondozza a gyermeket megszületése óta?
- + A család szociális helyzete és az abban bekövetkezett változások a gyermek megszületése óta (életszínvonal, lakás, jövedelem)
- Mi indokolta a gyermek bölcsődébe adását?
- Milyen tárgyi feltételek biztosítják a gyermek otthoni gondozását? (fekvőhely, étkezési hely, bútor, edény, mozgástér, játszóhely stb.)

+ A védőnőtől kérdezni!

II. Terhesség, szülés, a gyermek fejlődése

- + Milyen volt a terhesség lefolyása?
- + Tervezték-e, várták-e a gyermeket?
- + Volt-e elvárásuk a gyermeket illetően, hogy fiú vagy lány legyen?
- + Külsejére, természetére vonatkozóan milyen elképzelésük volt?
- Hányadik terhességi hétre született a gyermek?
- Milyenek voltak a szülés körülményei?
- Volt-e szükség a szülés közben beavatkozásra?
- Mi volt az?
- Azonnal felsírt-e az újszülött?
- A gyermek születési súlya, hossza?
- Mennyi ideig szopott? csak szoptatás meddig?
szoptatás teljes elhagyása, mikor?
- Milyen volt a gyermek súlyfejlődése? (sokat vagy keveset gyarapodott?)
- Volt-e testi fejlődés, a súly, mozgás tekintetében stagnálás, illetve visszaesés?
- + Hány hónapos korában fordult a hátáról a hasára?
- + Hány hónapos korában kezdett mászni?
- + Mikor ült fel?
- + Mikor állt fel?
- + Mikor indult el?
- + Hány hónapos korában kezdett el gőgicsélni?
- + Hány hónapos korában kezdett el gagyogni?
- Mond-e már szavakat? – mondatokat . . .?
- Hány hónapos korában ültették először bilire?
- Jelenleg milyen napszakban használják a bilit?
- Kéri-e a bilit, és jelzi-e vizelési, székelési igényét?
- Mióta szobatiszta?

- Mivel játszik szívesen és mit játszik?
- Milyen a gyermek napirendje?
- Étkezések száma, formája
- Éjszakai és nappali alvás időpontja és időtartama?
- Milyen betegségei voltak és mikor?
- Kórházban kezelték-e, milyen betegség miatt?

A családlátogatás tartalma

- I. Megfigyelés és információ gyűjtés
- II. Célzott beszélgetés a szülővel

A látogatás alatt a gondozónő ne jegyzeteljen, ezzel zavarná a bizalmas légkört. A benyomásait a védőnői adatszolgáltatással és a vezetőtől szerzett adatokkal együtt a bölcsődében dolgozza fel. Ez képezi alapját a gyermek fejlődési naplójába bejegyzett családképeknek. Itt a saját gondozónő neve is szerepeljen.

I. Megfigyelés és információ gyűjtés

A gyermek személyi adatai, lakása, címe, szülők telefonszáma az előzőekből már ismertek.

1. A gondozás tárgyi feltételei:

- a lakáskörülmények
- a lakásban a gyermek gondozásával kapcsolatos bútorok és berendezési tárgyak (asztal, szék, ágy, heverő)
- a gyermek ruházata – fejlettségének és az időjárásnak megfelelő-e?

- az edény és evőeszköz minősége, mérete, használata, tárolása (csak ha erre alkalom adódik)
- a játékeszközök: minősége, mennyisége, tárolása

2. A gyermek helye a családban:

- a gyermek viselkedése az őt gondozó felnőttel, vagy a közvetlen családtagokkal (ragaszkodás, egyéb jelzések)

II. Célzott beszélgetés a szülővel

A gyermek otthoni élete.

- Az ébredés körülményei
- A reggeli lebonyolítása
- Az étkezések tapasztalatai
- A gyermek étrendje, esetleges problémák ezek kapcsolatban
- Milyen a gyermek hangulata, tevékenysége, mennyire állandó és mitől változik meg?
- Mivel tölti a gyermek a napja nagy részét?
- A gyermek önállósági szintje
- A gyermekre jellemző egyéni igények, sajátosságok, szokások (étkezés, szobatisztaság, alvás, játék)
- A szabadban való tartózkodás szokásai, lehetőségei
- A fürdetés körülményei, annak kivitelezése
- Elalvási szertartások, szokások (gondok)
- A gyermek életében történt kisebb, nagyobb változások a családtól való távollét alkalmából
- Hogyan tudja az anya összeegyeztetni a háztartási munkát a gyermekgondozással?